

Ilmiy amaliy jurnal

№ 7 (9)
2026

YANGI O'ZBEKISTON IQTISODIYOTI

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI
O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI

YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI

7

ISBN 978-9943-5256-3-4

Toshkent – 2026

MUNDARIJA

Umarov A.T. Mintaqalarni barqaror rivojlantirish strategiyasini shakllantirishning konseptual asoslari..... **7**

Хошимов П.З., Эгамназарова Г.Ш. Ўзбекистонда атроф-муҳитни муҳофаза қилишнинг иқтисодий ва ҳуқуқий асослари..... **13**

Raxmatova F.Y. To‘qimachilik sanoatida yashil investitsiyalar va resurs samaradorligini oshirish yo‘nalishlari..... **19**

Ergasheva A.F. Milliy hunarmandchilik brendlarini ilgari surishda raqamli marketing vositalaridan foydalanish..... **22**

Rahimova N.A. Inson resurslarini boshqarishda Big Data va HR analitikaning samarodorlikka ta’siri..... **25**

Эгамназарова Г.Ш. Аҳоли ўсишининг CO_2 эмиссияси, ресурслар истеъмоли ва уларнинг иқтисодий барқарорликка таъсири..... **28**

Хасанов У.Ю. Кибержиноят рискларини бошқариш амалиётининг концептуал асосларининг ривожланиши..... **33**

Алимухамедов Ш.Р. Божхона тўловларини ундиришда божхона қийматини аниқлашнинг ўрни..... **38**

Сапаров И.Х. Маҳаллий бюджетлар харажатлари ижросининг самарадорлигини ошириш масалалари (Тошкент вилояти мисолида)..... **43**

Shaydulov Sh.Sh. Surxondaryo viloyatida elektron tijorat rivojlanishiga ta‘sir etuvchi omillar tahlili **57**

Abdulxakimov Z.T. Dunyo zargarlik sanoatini rivojlanishining bugunki kundagi xolati..... **60**

Ibragimova G.S. Ta’lim sifatini oshirishda boshqaruv tizimining iqtisodiy samaradorligini rivojlantirish..... **65**

Davronova N., Abdulxakimov Z.T. Kaydzen konsepsiyasining nazariy va uslubiy asoslari..... **69**

Isaqov A.T. Fermer xo‘jaliklarida agroresurslardan foydalanish samaradorligini oshirish istiqbollarini prognozlash..... **73**

Berdimurodov U.S. Agrosanoat majmuasida klaster tizimini tashkil etish va rivojlantirishning iqtisodiy mexanizmlari..... **76**

Хусанбоева Т.М. Цели и задачи преподавания экономических дисциплин в системе высшего образования..... **82**

Alimov N.H. Global adolat kodeksi va global adolat reytingini (indeksini) joriy qilish yo‘llari..... **86**

Umurzaqova I.S. “Investitsiyalar taqsimoti va samaradorlik paradoksi: O‘zbekiston tarmoqlari misolida stoxastik chegara (SFA) va kvadrant tahlili”..... **92**

Safarova Y.A. Iqtisodiy o‘sishning infratuzilmaviy omillarining ta’sir mexanizmlarini baholash.... **101**

Eshqulova N.N. Mamlakat makroiqtisodiy barqarorligini ta’minlashda eksport va importning geografik diversifikatsiyasining ahamiyati..... **108**

Nabiyev A.K. O‘zbekistonda raqobatchilik muhitini shakllantirish va monopoliyaga qarshi qonunchilik..... **115**

Ketmanov A.M. Kichik biznesni moliyaviy resurslarni shakllantirish yo‘nalishlari..... **121**

Мурадов Б.А. Жаҳон мамлакатларида темир йўл транспортини инновацион ривожлантириш тажрибаси..... **125**

Jo‘rayeva M.Z. O‘zbekiston mintaqalarida yashil investitsiyalar va barqaror rivojlanish o‘rtasidagi bog‘liqlik tahlili..... **131**

Qodirov H.M. Adir hududi ekotizimlarini boshqarishda intensiv sug‘orish tizimini joriy etish..... **136**

Jo‘rayeva M.A. Kichik biznes subyektlariga jalb etilgan investitsiyalarni raqobatbardoshlik transmissiya mexanizmi va uni baholash uslubiyoti (Andijon viloyati misolida)..... **143**
Muhsinova F.A. Raqamli texnologiyalarning inson resurslarini boshqarishdagi o‘rni va innovatsion yondashuvning nazariy jihatlari..... **151**
Kamoldinova N.A. Kichik biznesda ayollar bandligining ahamiyati..... **157**
Xamrayeva S.I. Raqamli iqtisodiyot sharoitida xalqaro savdoning transformatsiyasi va iqtisodiy rivojlanishga ta’siri..... **161**
Dadaboyeva M.M. Andijon viloyatida kichik biznes eksportining hozirgi holati va rivojlanish tendensiyalari..... **166**
Xakkulov A.U. Tijorat banklarida foiz risklarini baholashning nazariy va metodologik asoslari..... **171**
Allasheva N.A. Zamonaviy globallashuv sharoitida moliyaviy risklar va ularni boshqarish strategiyalari..... **179**
Atoyev N.R. Yangi industrial mamalakatlar: Chili va Singapur modeli tahlili va ularni O‘zbekistonda qo‘llash imkoniyatlari..... **182**
Yangiboev R.B. O‘zbekiston bank tizimi likvidliligiga ta’sir etuvchi omillarining empirik tahlili.... **190**
Nazarov J.R. Yashil iqtisodiyot: O‘zbekistonning barqaror kelajagiga yo‘l..... **198**
Qo‘zieva N.N. Tijorat banklarida mijozlar bazasini shakllantirishning nazariy asoslari..... **202**
Wang Jiahao Исследование по вопросам совместного развития индустрии электронной коммерции между Пекином и Ташкентом в рамках «Цифрового Шелкового пути»..... **207**
Qurbanov U.E. O‘zbekiston Respublikasi hududlari kesimida aholi daromadlarining iqtisodiy tahlili..... **216**
Abduvaxidova N.A. O‘zbekistonda barqaror turizmni rivojlantirishda raqamli texnologiyalar va innovatsion yondashuvlar..... **221**
Murodov O.U. Sanoat korxonalarida resurslardan samarali foydalanish jarayoniga ta’sir etuvchi omillar..... **225**
Xasanov S.Q. “To‘qimachilik sanoati korxonalari raqobatbardoshligini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari..... **229**
Kabilov O.X. Paxta va g‘alla urug‘liklarini tayyorlovchi korxonalar faoliyatiga ta’sir etuvchi omillar **234**
Pirmanov O.B. Oliy ta’lim tizimi raqamli ekotizimini shakllantirishdagi tizimli muammolar va boshqaruvdagi uzilishlar tahlili..... **238**

UDK: 338.27

FERMER XO‘JALIKLARIDA AGRORESURSLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH ISTIQBOLLARINI PROGNOZLASH

ПРОГНОЗИРОВАНИЕ ПЕРСПЕКТИВ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ АГРОРЕСУРСОВ НА ФЕРМЕРСКИХ ХОЗЯЙСТВАХ

FORECASTING PROSPECTS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF USING AGRORESOURCES ON FARM HOLDINGS

Isaqov A’zam Toshtemirovich
Qishloq xo‘jaligida standartlashtirish markazi direktori, “TIQXMMI”MTU mustaqil izlanuvchisi
ORCID:0009-0007-9142-6080

Annotatsiya

Maqolada dehqonchilikka ixtisoslashgan fermer xo‘jaliklarida agroresurslardan foydalanish samaradorligi ko‘p omili ekonometrik modellar yordamida tadqiq etilgan. Qashqadaryo viloyati misolida moddiy-texnika ta’minoti, yer maydonlari va agroinfratuzilmaning mahsulot qiymatiga ta’siri baholanib, 2026–2030-yillarga mo‘ljallangan istiqbolli prognoz ko‘rsatkichlari ishlab chiqilgan. Natijalar asosida 1 gektar yerdan olinadigan mahsulot qiymatining barqaror o‘sish tendensiyasi aniqlangan va resurslarni optimallashtirish bo‘yicha amaliy takliflar berilgan.

Kalit so‘zlar: fermer xo‘jaligi, agroresurslar, samaradorlik, ekonometrik model, ko‘p omili regressiya, prognozlash, mahsulot qiymati, agroinfratuzilma.

В статье с применением многофакторных эконометрических моделей исследуется эффективность использования агроресурсов в фермерских хозяйствах растениеводческого направления. На примере Кашкадарьинской области оценено влияние материально-технического обеспечения, земельных площадей и агроинфраструктуры на стоимость продукции, а также разработан прогноз на 2026–2030 годы. Выявлен стабильный рост стоимости продукции с 1 га и предложены рекомендации по оптимизации ресурсов.

Ключевые слова: фермерское хозяйство, агроресурсы, эффективность, эконометрическая модель, многофакторная регрессия, прогнозирование, стоимость продукции, агроинфраструктура.

The article investigates the efficiency of agro-resource utilization in crop-producing farms using multi-factor econometric models. Based on the data of the Kashkadarya region, the impacts of material-technical supply, land areas, and agro-infrastructure on output value were assessed, and forecast indicators for 2026–2030 were developed. The results indicate a stable growth trend in output value per hectare, and practical proposals for resource optimization are provided.

Keywords: farm, agro-resources, efficiency, econometric model, multi-factor regression, forecasting, output value, agro-infrastructure.

Hozirgi davrda dehqonchilikka ixtisoslashgan fermer xo‘jaliklari faoliyatining samaradorligi mamlakat oziq-ovqat xavfsizligini ta’minlash va qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishining barqaror rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyat kasb etmoqda. Iqlim sharoitlarining o‘zgaruvchanligi, yer va suv resurslarining cheklanganligi, ishlab chiqarish xarajatlarining oshib borishi sharoitida agroresurslardan oqilona foydalanish masalasi ushbu xo‘jaliklar oldida dolzarb vazifa sifatida namoyon bo‘lmoqda. Ayniqsa, dehqonchilik tarmog‘ida yer unumdorligi, sug‘orish imkoniyatlari, mehnat resurslari va texnika bilan ta’minlanganlik darajasi ishlab chiqarish natijalariga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Amaliy tajriba shuni ko‘rsatadiki, dehqonchilikka ixtisoslashgan fermer xo‘jaliklarida agroresurslardan foydalanish darajasi va samaradorligi hududlar kesimida bir xil emas. Ayrim

xo‘jaliklarda mavjud resurslardan to‘liq va maqsadli foydalanilmayotgani hosildorlikning pastligi, ishlab chiqarish tannarxining oshishi hamda moliyaviy natijalarning yetarli darajada bo‘lmasligiga olib kelmoqda. Shu sababli agroresurslardan foydalanish samaradorligini oshirish omillarini aniqlash va ularning istiqboldagi rivojlanish yo‘nalishlarini ilmiy asosda prognozlash zarurati yuzaga kelmoqda. Dehqonchilik fermer xo‘jaliklari faoliyatini baholashda faqat joriy holatni tahlil qilish yetarli emas, balki kelgusida agroresurslardan foydalanish samaradorligi qanday tendensiyada rivojlanishini oldindan aniqlash muhim ahamiyatga ega. Prognozlash usullaridan foydalanish orqali yer, suv va mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligining kutilayotgan o‘zgarishlarini baholash, ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish hamda resurslar taqsimotini takomillashtirish imkoniyati yuzaga keladi. Bu esa fermer xo‘jaliklari faoliyatida strategik qarorlar qabul qilish uchun mustahkam ilmiy asos bo‘lib xizmat qiladi.

Respublikamizda agroresurslardan oqilona foydalanish, birinchi navbatda, fermer xo‘jaliklarining moddiy-texnika bazasi va agroservis infratuzilmasini rivojlantirish bilan bog‘liqdir. Tarmoq ko‘rsatkichlarini ekonometrik prognozlash, birinchi navbatda, oziq-ovqat xavfsizligini ta’minlashga, ikkinchidan, fermer xo‘jaliklari raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

Fermer xo‘jaliklarida resurs taqsimoti va ishlab chiqarish samaradorligini baholash masalalari M.Kozlov[1], O.Abdullayev[2], Yo.Abdullayev[3], Bakett[4], T.Farmonov[5], R.Xusanov[6], N.Yusupov[7], A.Ibragimov[8], A.Abdug‘aniyev[9], M.Qosimov[10] va T.Kuelli[11] kabi olimlarning ilmiy ishlarida tadqiq etilgan.

Mazkur tadqiqot ishini amalga oshirishda ilmiy tadqiqot metodologiyasida keng qo‘llaniladigan usullardan foydalanildi. Fermer xo‘jaliklarida agroresurslardan foydalanish samaradorligini baholash va istiqbolli ko‘rsatkichlarni prognozlashda mantiqiy fikrlash, ilmiy abstraksiyalash, iqtisodiy-statistik va qiyosiy tahlil usullari qo‘llanildi. Omillarning o‘zaro bog‘liqligini aniqlash va o‘rta muddatli prognozlarni ishlab chiqishda esa ekonometrik modellashtirish hamda ko‘p omili regressiya tahlili usullaridan foydalanildi.

Dehqonchilik tarmog‘ida zamonaviy agrotexnologiyalar, resurs tejamkor usullar va raqamli boshqaruv mexanizmlarining joriy etilishi agroresurslardan foydalanish samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Ushbu yangiliklarning iqtisodiy samaradorlikka ta’sirini oldindan baholash va prognozlash fermer xo‘jaliklarining raqobatbardoshligini oshirish hamda ishlab chiqarish barqarorligini ta’minlash imkonini beradi. Ayniqsa, hosildorlikni oshirish bilan birga resurslar sarfini qisqartirishga qaratilgan yondashuvlar tadqiq qilinishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Barcha diagnostik va baholash testlari natijalarining ijobiy bo‘lishi shakllantirilgan ko‘p omili regressiya modelining ekonometrik jihatdan barqaror, ishonchli va metodik talablar asosida tuzilganligini tasdiqlaydi. Shu munosabat bilan, baholangan regressiya koeffitsiyentlari asosida model tenglamasi aniq ko‘rinishda ifodalanadi va natijaviy ko‘rsatkich – 1 gektar yerga to‘g‘ri keladigan mahsulot qiymatiga ta’sir etuvchi omillarning miqdoriy ta’siri baholanadi. Keyingi bosqichda mazkur modeldan foydalanilgan holda tanlangan mustaqil omillarning kutilayotgan o‘zgarishlarini hisobga olib, Qashqadaryo viloyati 2026–2030-yillar uchun 1 gektar yerga to‘g‘ri keladigan mahsulot qiymatining o‘rta muddatli prognozi amalga oshiriladi. Ushbu prognoz natijalari fermer xo‘jaliklarida agroresurslardan foydalanish samaradorligini oshirish bo‘yicha istiqbolli yo‘nalishlarni aniqlash hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqish uchun ilmiy asos bo‘lib xizmat qiladi.

1-jadval

Istiqbolda Qashqadaryo viloyatidagi fermer xo‘jaliklarida 1 gektar yerga to‘g‘ri keladigan mahsulot qiymati

Yillar	Prognoz qilingan mahsulot qiymati, mln so‘m/ga
2026	39,53
2027	41,21
2028	42,84
2029	44,41
2030	45,94

Manba. Muallif tomonidan stata dasturi asosida ishlab chiqildi.

Fermer xo‘jaliklarida 1 gektar yerga to‘g‘ri keladigan mahsulot qiymati bo‘yicha ko‘p omili regressiya modeli quyidagilardan iborat:

$$Y = 78.623 + 1.709 \cdot x_1 + 0.170 \cdot x_2 - 0.169 \cdot x_3 + \varepsilon$$

Bu yerda:

Y1 – Fermer xo‘jaliklarida 1 gektar yerga to‘g‘ri keladigan mahsulot qiymati (mln so‘m/ga);

X1 – fermer xo‘jaliklarining moddiy-texnika resurslari bilan ta’minlanganlik darajasi (%);

X2 – fermer xo‘jaliklarining umumiy yer maydoni (ming ga);

X3 – agroservis va ishlab chiqarish infratuzilma obyektlari soni;

ε – qoldiq (tasodifiy) had.

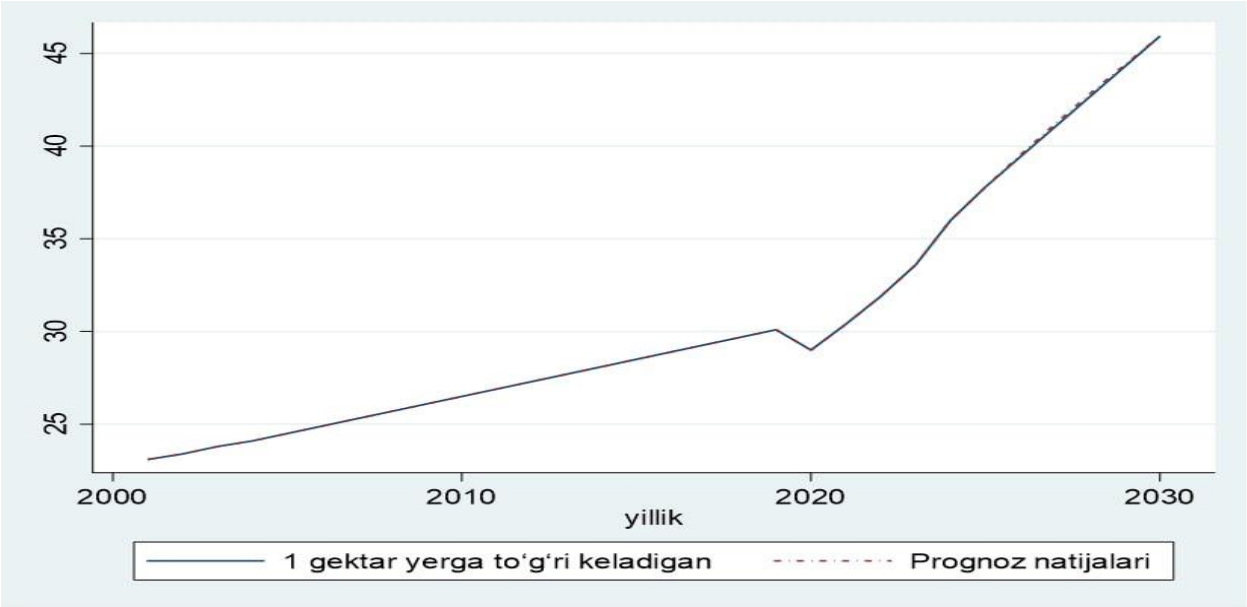

1-rasm. Qashqadaryo viloyatidagi fermer xo‘jaliklarida 1 gektar yerga to‘g‘ri keladigan mahsulot qiymatining 2030-yilgacha prognozi

Manba. Muallif tomonidan stata dasturi asosida ishlab chiqildi.

Prognoz natijalari Qashqadaryo viloyati fermer xo‘jaliklarida 1 gektar yerga to‘g‘ri keladigan mahsulot qiymatining 2026-2030-yillar davomida barqaror va jadallashuvchi o‘sish tendensiyasiga ega bo‘lishini ko‘rsatdi. Xususan, prognoz qilingan natijalarga ko‘ra mazkur ko‘rsatkich 2026-yilda 39,53 mln so‘m/ga ni tashkil etib, 2030-yilga kelib 45,94 mln so‘m/ga ga yetishi kutilmoqda (3.3.6-jadval). Bu holat qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishida texnologik yangilanishlar, agroservis infratuzilmasining kengayishi va resurslardan foydalanish samaradorligining ortishi bilan izohlanadi.

Mazkur prognoz natijalari asosida bir qator amaliy takliflarni ilgari surish mumkin. Birinchidan, fermer xo‘jaliklarida moddiy-texnika resurslari bilan ta’minlanganlik darajasini izchil oshirish, ayniqsa energiya tejamkor va raqamli texnologiyalarni joriy etish mahsulot qiymatini yanada oshirishga xizmat qiladi. Ikkinchidan, agroservis va ishlab chiqarish infratuzilmasini miqdor jihatdan emas, balki sifat va hududiy muvozanat nuqtai nazaridan rivojlantirish zarur. Uchinchidan, yer resurslaridan foydalanishda intensiv yondashuvlarni kengaytirish, suv va mehnat resurslarini tejovchi texnologiyalarni qo‘llash orqali mavjud o‘sish tendensiyasini uzoq muddat davomida barqaror saqlab qolish mumkin.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, Qashqadaryo viloyati fermer xo‘jaliklarida agroresurslardan foydalanish samaradorligini oshirish bevosita moddiy-texnika ta’minoti va agroinfratuzilma obyektlarining rivojlanish darajasiga bog‘liq. Ishlab chiqilgan ko‘p omili ekonometrik model asosida 2026–2030-yillarga mo‘ljallangan istiqbolli ko‘rsatkichlar baholandi va 1 gektar yerdan olinadigan mahsulot qiymatining barqaror o‘sish tendensiyasi (39,53 mln so‘mdan 45,94 mln so‘mgacha) aniqlandi. Istiqbolda mazkur o‘sish sur’atlarini saqlab qolish uchun agrar sektorga energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etish va agroservis xizmatlari sifatini tubdan yaxshilash maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Козлов М. «Фермерство в России проблемо‘ стновления и социально-экономического развития». Вопросо‘ экономики-1998. 10-с. 103-109.
2. Abdullayev O.M. "Menejment va biznes asoslari" -T, "Mehnat", 1997 y, 321-bet.
3. Abdullayev Yo.«Bozor iqtisodiyoti asoslari» — T.:Mehnat,1997 y. 297 b.
4. Bakett. «Fermer xo‘jaligini tashkil qilish va boshqarish» T. – «Mehnat» inglizchadan tarjima — 1998 y. 11 b.
5. T.X.Farmonov. «Fermer xo‘jaliklarini rivojlantirish istiqbollari. T. «Yangi asr avlodi» 2004-yil.
6. Xusanov R.X. “Agrarnaya reforma: teoriya, praktika, problema” — T.: Uzbekistan, 1994 g. -72 b.
7. Yusupov N.S. «Iqtisodiyotni erkinlashtirish va islohotlarni chuqurlashtirish sharoitida agrar siyosatning ustivor yo‘nalishlari. Agrar sohada islohotlarni yanada kengaytirish va chuqurlashtirish muammolari va yechimlari». T. «Mehnat», 2003 y.
8. Ibragimov. A.T. “Moliyaviy taxlil”. Toshkent -2001-yil. 21-b.
9. Abdug‘aniyev A., “Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti” T. “O‘zbekiston yozuvchilar uyushmasi adabiyot jamg‘armasi” nashriyoti 2004-yil. 144- b.
10. Husanov R.X., Qosimov M. “Dehqon xo‘jaligi yuritishining ilmiy va amaliy asoslari” T. Cho‘lpon,2000 y.–105 b.
11. Coelli, T. J., Rao, D. S. P., O‘Donnell, C. J., & Battese, G. E. (2005). An Introduction to Efficiency and Productivity Analysis. Springer Science. Business Media. 41-51 betlar.

UDK 338.43:332.1:334.7

AGROSANOAT MAJMUASIDA KLASTER TIZIMINI TASHKIL ETISH VA RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ КЛАСТЕРНОЙ СИСТЕМЫ В ГРОПРОМЫШЛЕННОМ КОМПЛЕКСЕ

ECONOMIC MECHANISMS FOR THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF A CLUSTER SYSTEM IN THE AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX

Berdimurodov Usmon Suyunovich
TIQXMMI Milliy tadqiqot universiteti,
“Muhandislik tizimlarni boshqarish” kafedrasi, dotsenti i.f.n.

Annotatsiya

Maqolada agrosanoat majmuasida klaster tizimining tarkibiy tuzilishi, uni tashkil etishning nazariy va amaliy jihatlari hamda iqtisodiy samaradorlikka ta’sir etuvchi asosiy omillar tahlil qilingan. Agrosanoat klasterlarini rivojlantirishda davlatning tartibga solish mexanizmlari, bozor munosabatlarini takomillashtirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini qayta ishlash zanjirini samarali tashkil etish masalalari yoritilgan. Shuningdek, agrosanoat klasterlarining iqtisodiy mintaqalarni barqaror rivojlantirish, aholi bandligini ta’minlash, raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqarish hamda oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlashdagi ahamiyati asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari agrosanoat klasterlari faoliyatini takomillashtirish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqish uchun asos bo‘lib xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: agrosanoat majmuasi, agroklaster, klaster tizimi, qishloq xo‘jaligi, iqtisodiy samaradorlik, davlat boshqaruvi, innovatsiya, raqobatbardoshlik, oziq-ovqat xavfsizligi, iqtisodiy rivojlanish, investitsiya, bozor munosabatlari.

В статье анализируются структура кластерной системы в агропромышленном комплексе, теоретические и практические аспекты ее организации, а также ключевые факторы, влияющие